

ΕΛΙΣΣΑΒΕΤ ΠΕΡΑΚΑΚΗ

ΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΜΑΘΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΒΟΗΘΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΥΠΟΨΗΦΙΟΥΣ
ΤΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΑΣΕΠ
ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

fagotto books

Εξώφυλλο: Αφροδίτη Ζούκη
Σκίτσο Εξωφύλλου: Θάνος Κοσμίδης
Επιμέλεια βιβλίου: Νταλίλα Ονοράτου

ISBN: 978-960-6685-13-2

© 2008 **N. Θερμός Εκδόσεις Fagotto**

Κεντρικό: Βαλτετσίου 15, 106 80 Αθήνα
Τηλ.: 210-3645147
Fax: 210-3645149

Υποκατάστημα: Ζακύνθου 7, 31 100 Λευκάδα
Τηλ.-Fax: 26450-21095

www.fagottobooks.gr

α΄ έκδοση: Ιούλιος 2008

Σελιδосύνθεση: graphline, 210.72 50 695

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9	
	9	Τρόπος οργάνωσης και δομής του βιβλίου
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	13	
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ		
ΜΟΥΣΙΚΗΣ	14	Σκοποί και στόχοι της διδασκαλίας
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	21	
ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ	21	Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ		Σπουδών (ΔΕΠΠΣ)
	22	Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ)
	23	Βασικές αρχές αξιολόγησης Μουσικής
		Αγωγής
	26	Σχολικά εγχειρίδια: θεματικές ενότητες και
		προτεινόμενες δραστηριότητες
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	33	
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ		
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	33	Μέθοδος διδασκαλίας ή στρατηγική
		διδασκαλίας;
	33	Η καλλιέργεια μεταγνωστικών δεξιοτήτων
	36	Παρουσίαση στρατηγικών διδασκαλίας
	37	Κατευθυνόμενη διερεύνηση
ΣΜ1	40	Κατασκευή αυτοσχέδιων μουσικών
		οργάνων ΣΤ' Δημοτικού
	42	Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία
ΣΜ2	45	Ενορχήστρωση διδαγμένου τραγουδιού
		Για όλες τις τάξεις
	49	Αποτελεσματική ή άμεση διδασκαλία
ΣΜ3	52	Δυναμική Γ' & Δ' Δημοτικού
	54	Προοργανωτική διδασκαλία
ΣΜ4	55	Μουσική σημειογραφία Ε' Δημοτικού
	57	Μονολογικο-διαλεκτική διδασκαλία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	63	
ΣΧΕΔΙΑ		
ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ	65	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση
ΣΜ5	67	Παλμός Νηπιαγωγείο, Α' & Β' Δημοτικού
ΣΜ6	69	Μουσική και Ποίηση Γ' & Δ' δημοτικού
ΣΜ7	71	Τονικό ύψος Γ' & Δ' Δημοτικού
ΣΜ8	73	Μουσική και Ιστορία: 28η Οκτωβρίου Ε' Δημοτικού
ΣΜ9	74	Ρυθμός Ε' δημοτικού
ΣΜ10	76	Μουσική και Χορός ΣΤ' Δημοτικού
ΣΜ11	79	Μουσικές κλίμακες ΣΤ' Δημοτικού
	80	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση
ΣΜ12	81	Εισαγωγή στις μουσικές του κόσμου Γυμνάσιο
ΣΜ13	83	Εξοικείωση με τα μουσικά όργανα Γ
ΣΜ14	85	Επτάσημος ρυθμός Γυμνάσιο
ΣΜ15	86	Βυζαντινή παρασημαντική Γυμνάσιο
ΣΜ16	88	Εισαγωγή στην πολυφωνία Γυμνάσιο
ΣΜ17	90	Συνήχηση - Σύνδεση συχορδιών Γυμνάσιο
ΣΜ18	92	Αρχαία Ελληνική Μουσική Γυμνάσιο
ΣΜ19	94	Ιμπρεσιονισμός Α' Εν. Λυκείου
ΣΜ20	97	Μουσική και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης Α' Εν. Λυκείου
	99	Εφαρμογή διαφορετικών στόχων και στρατηγικών στο ίδιο θέμα
	99	Μελοποιημένη Ποίηση
ΣΜ21	100	Ποίημα: «Η καταστροφή των Ψαρών»
ΣΜ22	101	Ποίημα: «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι»
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	105	
ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΑ		
ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	105	
	106	Από την πρόταση του ΑΠΣ στην πράξη

ΣΕ1	107	Παραδοσιακή μουσική της Ελλάδας
ΣΕ2	109	Φύση και Μουσική
ΣΕ3	111	Μελοποιημένη Ποίηση: Kuro Siwo
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	115	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	117	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	123	
	124	Οδηγίες για τη διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής στο Γυμνάσιο και στο Ενιαίο Λύκειο κατά το σχολικό έτος 2006-2007
	147	ΔΕΠΠΣ Μουσικής για μαθητές με ελαφρά νοητική στέρψη
	164	Θέματα διαγωνισμού εκπαιδευτικών Μουσικής 2001, Ειδική Διδακτική και Ψυχοπαιδαγωγικά Θέματα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πριν ξεκινήσετε να διαβάσετε τις παρακάτω γραμμές, κλείστε για λίγα δευτερόλεπτα τα μάτια σας, επιστρέψτε στα σχολικά θρανία, γίνετε πάλι μαθητές και θυμηθείτε τους δασκάλους μουσικής του σχολείου σας που πέρασαν από τη ζωή σας. Θυμηθείτε ακόμα, σε ποιο βαθμό η προσωπικότητά τους, το περιεχόμενο του μαθήματός τους, οι δραστηριότητες εκτός ωρολογίου προγράμματος που πιθανόν οργάνωναν και η προσωπική επικοινωνία μαζί σας επηρέασαν τη διαμόρφωση της δικής σας προσωπικότητας, τις προσωπικές σας επιλογές στην ψυχαγωγία, την έκφραση συναισθημάτων σας.

Στη συνέχεια φανταστείτε κι ένα συμμαθητή σας, που πιθανόν η πρώτη του επαφή με τη μουσική να έγινε στο σχολείο και απαντήστε για άλλη μια φορά στα ερωτήματα που τέθηκαν παραπάνω.

Στόχος αυτής της αναδρομής, αυτού του παιχνιδιού μνήμης, δεν είναι να θυμηθούμε δύσκολες ασκήσεις με τη θεωρία της μουσικής και τη διδασκαλία τραγουδιών, σελίδες με ημερομηνίες και ονόματα μουσικών δημιουργών, ούτε να κατηγορήσουμε ή να εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας σε πρόσωπα και καταστάσεις.

Στόχος είναι, πριν κοιτάξουμε κατάματα τους μαθητές μας στην σχολική τάξη, να έχουμε μπει στην θέση των μαθητών μας για να αισθανθούμε τις ανάγκες τους, να καταγράψουμε τις προσδοκίες τους.

Έτσι θα νιώσουμε πόσο σπουδαίο είναι να διδάσκουμε έστω και μια μόνο ώρα την εβδομάδα το μάθημα της Μουσικής στο σχολείο, έστω και όταν δεν έχουμε την υλικοτεχνική υποδομή που θα επιθυμούσαμε. Επίσης θα βοηθηθούμε, ως ένα βαθμό, να θέσουμε στόχους, να επιλέξουμε δράσεις και να «παράγουμε» ιδέες με γνώμονα πάντα την προώθηση της μουσικής σκέψης και γνώσης των μαθητών μας .

Στο σημείο αυτό δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι δε διδάσκουμε μόνο αυτή καθαυτή μουσική (σύμβολα, σημειογραφία, ιστορία της μουσικής κλπ.), αλλά και πολιτισμό και έκφραση συναισθημάτων. Άλλωστε, στόχος του μαθήματος δεν είναι να γίνουν οι μαθητές καλοί μουσικοί. Είναι να παρήσκει ευκαιρίες για τη μουσική ανάπτυξη κάθε μαθητή ως κομμάτι της ευρύτερης κοινής εμπειρίας της γενικής εκπαίδευσης¹, διαπλάθοντάς τους σαν άτομα με την ευεργετική επίδραση της μουσικής².

Έχοντας τέτοιους ή παρόμοιους στόχους και προβληματισμούς να μας

συντροφεύουν, ας ξεκινήσουμε το σχεδιασμό ενός ταξιδιού. Γιατί το μάθημα της Μουσικής στο σχολείο δεν είναι τίποτε άλλο από ένα ταξίδι με επιβάτες του εμάς και τους μαθητές και κινητήρια δύναμη την καλή διάθεση για δημιουργία και έκφραση. Ταξίδι, που απαιτεί καλό σχεδιασμό, όρεξη και επιθυμία για δράση και ευελιξία. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές θα αποκτήσουν ένα εφόδιο για τη ζωή τους, το οποίο μπορεί να μην τους προσφέρει περισσότερα χρήματα ή ανέσεις, αλλά σίγουρα θα εμπλουτίσει το συναισθηματικό τους κόσμο, δίνοντας (ηχο)χρώμα στην καθημερινότητά τους.

Υποσημειώσεις

¹ E. M. Bessom et al (1981).

² Λ. Σέργη (1998).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια, και συγκεκριμένα από το 1999 με την έκδοση του Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών (ΕΠΠΣ)³, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΠΙ) σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας (ΥΠΕΠΘ), έχει ξεκινήσει μια προσπάθεια να αναδιαμορφώσει το σχολικό μάθημα της Μουσικής, κάνοντάς το περισσότερο βιωματικό και λιγότερο θεωρητικό. Στην προσπάθεια αυτή συνδράμει η διαθεματική προσέγγιση που προτείνεται από το τελευταίο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ) για όλα τα σχολικά μαθήματα, επομένως και για το μάθημα της Μουσικής (ΦΕΚ 304/13-3-2003, Τεύχος Β'). Το νέο ΔΕΠΠΣ επιχειρεί να συνδέσει τα μαθήματα μεταξύ τους, προσεγγίζοντας το κάθε θέμα ολιστικά υπό το πρίσμα των επιστημών που το συνθέτουν.

Τα νέα σχολικά εγχειρίδια για τις τάξεις του Δημοτικού και το Ανθολόγιο Μουσικών Κειμένων για το Γυμνάσιο, που εισάγονται για πρώτη φορά το σχολικό έτος 2007-2008, περιέχουν πολλές βιωματικές δραστηριότητες και ακολουθούν τους άξονες του αντίστοιχου ΑΠΣ: ενεργητική μουσική ακρόαση, μουσική εκτέλεση και μουσική δημιουργία⁴. Ανεξάρτητα από το αν τα βιβλία αυτά είναι κατάλληλα ή όχι, καλογραμμένα ή μη, (άλλωστε η ίδια η διδασκαλία τους και η εφαρμογή των δραστηριοτήτων στην πράξη και σε βάθος χρόνου θα αποδείξουν κάτι τέτοιο) είναι πολύ σημαντική η παρουσία τους και μόνο σε όλη τη σχολική κοινότητα⁵. Παρά το γεγονός, ότι τα σχολικά εγχειρίδια είναι πλήρη (Βιβλίο Μαθητή, Εκπαιδευτικού, Τετράδιο Εργασιών), ο καθηγητής της μουσικής διατηρεί τη δυνατότητα να «παίξει» με τις θεματικές ενότητες, τα κεφάλαια του κάθε βιβλίου και τους στόχους που θέτει, προσαρμόζοντας τη διδασκαλία του στο επίπεδο και στο ενδιαφέρον των μαθητών του. Άλλωστε, η εμπνευσμένη και οργανωμένη διδασκαλία του καθηνός είναι μοναδική, έχει τη δική της αξία, άρα φέρνει και διαφορετικά αποτελέσματα.

Τρόπος οργάνωσης και δομής του βιβλίου

Πριν τη μελέτη των κεφαλαίων που ακολουθούν, καλό θα είναι, για την πληρέστερη κατανόησή τους, να είναι ήδη γνωστά το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) για τη Μουσική Αγωγή και το α-

ντίστοιχο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ) τόσο για την Πρωτοβάθμια όσο και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση⁶. Σημαντική κρίνεται επίσης, η επαφή με τη φιλοσοφία και το περιεχόμενο των νέων σχολικών εγχειριδίων.

Σε ολόκληρο το βιβλίο οι λέξεις, «δάσκαλος», «δάσκαλος της μουσικής», «εκπαιδευτικός» και «εκπαιδευτικός της μουσικής» χρησιμοποιούνται εναλλακτικά, εννοώντας πάντα εκείνον που θα διδάξει το μάθημα της Μουσικής. Θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική η διδασκαλία του μαθήματος από το «μουσικό» του σχολείου (όπως συνηθίζεται να λέγεται ο εκπαιδευτικός της μουσικής), γιατί είναι ο πλέον υπεύθυνος και αρμόδιος, εξαιτίας των ειδικευμένων γνώσεών του, να οργανώνει, να εφαρμόζει και να αξιολογεί το μάθημα της Μουσικής. Η οργάνωση και η διδασκαλία ενός μαθήματος Μουσικής θα πρέπει να γίνεται αποκλειστικά από εκείνον. Τα επιχειρήματα που μπορούν να παρατεθούν είναι πολλά. Ανάμεσά τους, το εύρος των γνώσεων που διαθέτει, το οποίο μεταξύ άλλων τον βοηθά να επεξηγήσει στους μαθητές και την πιο απλή έννοια, ο μουσικός τρόπος σκέψης κατά την οργάνωση και διεξαγωγή των δραστηριοτήτων, η ευελιξία και η δυνατότητα εστίασης στο συναισθηματικό και στον ψυχοκινητικό τομέα για την καλλιέργεια των αντίστοιχων δεξιοτήτων. Ευπρόσδεκτη και απαραίτητη είναι, φυσικά, η συνεργασία με το δάσκαλο της τάξης και τους καθηγητές άλλων ειδικοτήτων, οι οποίοι μπορούν να ανατρέξουν σε μουσικό υλικό για να εμπλουτίσουν τα δικά τους μαθήματα και να συνδράμουν στη διαθεματική προσέγγιση ενός θέματος.

Βασικός άξονας μιας διδασκαλίας, ακόμα και πριν την επιλογή της προς διδασκαλία θεματικής ενότητας, θα πρέπει να είναι η θέσπιση σκοπών και στόχων από τον εκπαιδευτικό. Μόνο μέσω αυτών θα μπορέσει να οργανώσει τη διδασκαλία του, επιλέγοντας τις κατάλληλες στρατηγικές διδασκαλίας και αξιολογώντας το αποτέλεσμα (Κεφ. 1). Οι στόχοι αυτοί βέβαια, θα πρέπει να είναι εναρμονισμένοι με το πνεύμα και το σχεδιασμό του νέου Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών για τη Μουσική Αγωγή, η κατανόηση του οποίου είναι επιτακτική (Κεφ. 2). Το επόμενο βήμα του εκπαιδευτικού για το σχεδιασμό του μαθήματος είναι η επιλογή της κατάλληλης στρατηγικής διδασκαλίας. Η πορεία διδασκαλίας που τελικά θα ακολουθηθεί δεν απαιτεί να περιέχει μόνο μία στρατηγική (Κεφ. 3), αλλά να συνδυάζει ομαλά περισσότερες (Κεφ. 4). Στο Κεφάλαιο 3 των στρατηγικών διδασκαλίας, τα σχέδια μαθημάτων είναι ακριβώς προσαρμοσμένα στην εκάστοτε στρατηγική και χρησιμοποιούνται ως παράδειγμα. Στον τύπο αυτό, η αλληλουχία των δραστηριοτήτων παίζει πολύ σημαντι-